

De Koerier

van

[2012] nr. 54

Brabants Heem

Brabants Heem van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Geliefde lezer,

Het deed uw redacteur deugd dat hij liefst drie uitvoerige verslagen van de Brabants Heem-dagen toegestuurd kreeg. Een van de verslagen was vanuit het perspectief van de bezoekende heemkundigen, de andere twee kwamen van de gastheren en gastvrouwen. Die laatste vertegenwoordigden het andere perspectief en zijn door mij samengevoegd. Zo krijgt u twee totaal verschillende invalshoeken. U zult ervan smullen.

2

Zonder de inzendingen uit Midden-Brabant, Kempenland en West-Brabant zou de Koerier van Brabants Heem niet kunnen bestaan. Zit er aan de Maaskant niet iemand die met een schaar kan omgaan en knipsels kan opsturen? Voor aankondigingen en verslagen komt een tweemaandelijks blad altijd te laat. Maar u weet zelf wel wat interessant is voor kringen elders en wat geen eendagsvlieg is.

Met 6x per jaar kun je lang niet alles opnemen, kun je alleen maar reflecteren en niet erg actueel zijn. Daar komt bij dat het bestuur van Brabants Heem wegens dreigende financiële tekorten medio dit jaar besloot dat er vanaf nu en in de toekomst nog maar vier nummers kunnen verschijnen. Met een kwartaalschrift wordt het nog duidelijker dat wij u voor actuele zaken naar de website van Brabants Heem moeten verwijzen.

Het is de bedoeling dat De Koerier van Brabants Heem niet alleen gelezen wordt door de besturen van de kringen. We willen graag onze achterban van 30.000 leden bereiken. Dat kan omdat De Koerier ook altijd op de website komt te staan (en daar minstens een jaar blijft hangen). Wilt u alstublieuw leden via uw eigen website en in vergaderingen en correspondentie daarop attent maken? Wanneer uw website en die van Brabants Heem een wederzijdse link hebben, is het al helemaal makkelijk.

Veel leesplezier,

Jan Franken

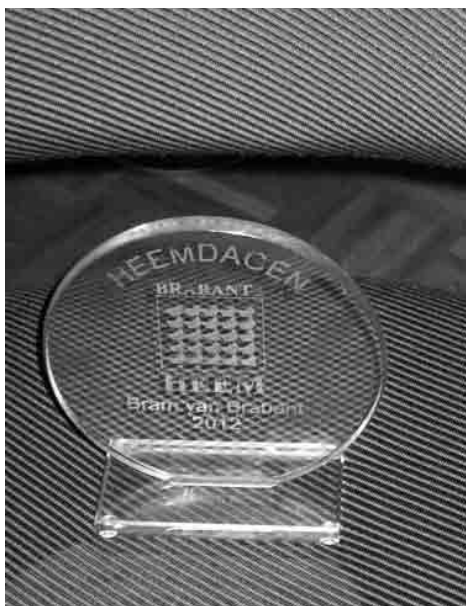
BIJZONDERE DATA

- 21 oktober 2012 Studiedag Archeologie in Oirschot
- 27 oktober 2012 Congres De adel in de Kempen, in Lanaken bij Maastricht
- 29 oktober 2012 avond voor amateur-archeologen in Den Bosch
- 10 november '12 uitreiking Knippenbergprijs in Den Bosch
- 22 november '12 Raad van Aangeslotenen in Gilze

BRAM VAN BRABANT

Op beide dagen van de Brabants-Heem kaderdagen kregen de deelnemers een 10-tal vragen voorgeschoteld over datgene wat men die dag gezien en gehoord had. Wie de vragen het best beantwoord had kreeg als herinnering de BRAM VAN BRABANT, een mooie glazen plaquette, uitgereikt.

Het was Annie Gulickx uit Baarle-Hertog die het beste resultaat had behaald. De plaquette en een boek over Willemstad waren de beloning voor het ijverige werk van Annie. Maar ook haar echtgenoot Rob Gulickx viel in de prijzen. De tweede plaats was voor hem. Het was de schiftingsvraag die de plaatsen bepaald had. Wie zei ook weer dat man en vrouw één zijn.....

Bram van Brabant

Het was voor de Baarlese afvaardiging op de Heemdagen, ze waren met 8 deelnemers aanwezig, een mooie afsluiting van twee hartstikke mooie en interessante dagen. En voor hen staat nu al vast dat ze ook volgend jaar weer van de partij zullen zijn op de volgende editie van de Brabantse Heemdagen die begin augustus (Waarschijnlijk 8 en 9 augustus) in de gemeente Breda zullen worden gehouden.

Jef van Tilburg

TUSSEN FORT EN VESTING

Brabantse heemdagen 2012 in Willemstad en Klundert

Wij, Zus, Mientje, Jeanne en Joke, en nog een aangewaaide Francien uit Soerendonk, waren daar voor de Brabantse Heemdagen. In onze "Heem-Info" van februari zijn deze zeer bijzondere dagen al aangekondigd. Mientje is er dan altijd als de kippen bij om onderdak voor ons te zoeken. Ook dit jaar was het weer gelukt om vele anderen voor te zijn. In een prachtig, statig, oud pand aan de Voorstraat hebben we geslapen. Die Voorstraat alleen al. In het midden van de straat een dubbele rij leilinden, die een groene tunnel vormen tussen het stadhuis en de Koepelkerk. Willemstad heeft heel veel monumentaal groen, schitterend. Met meer dan 100 heemkundigen zijn we op pad geweest om het West-Brabantse te leren kennen.

Heemkundekring "De Willemstad" en heemkundekring "Die Overdraghe" hadden een zeer gevarieerd programma samengesteld. Wij, zandhazen uit Oost-Brabant, hebben geen idee van die uitgestrekte polders met wuivend graan, hectaren met aardappels en suikerbieten en onafzienbare appels- en perenbomen en al dat water.

4

Op woensdag waren we vertrokken, want op donderdag 9 augustus moesten we 's morgens al tussen 8 en 8.30 uur in Willemstad zijn. In de uiterste noord-westhoek van Brabant. Tegenwoordig, met Klundert, Fijnaart, Standaardbuiten en Zevenbergen, behorend tot de gemeente Moerdijk. Daar werden we hartelijk ontvangen in het Arsenaal, met koffie of thee met een Willemstadse specialiteit. De tafels waren versierd met prachtige bloemstukjes gemaakt door een heemkundelid, alles met bloemen uit eigen tuin. Schitterend !

Het officiële gedeelte, de opening van de heemdagen, werd gedaan door de voorzitter van Brabants Heem. Daarna het overdragen van de vlag en het aanbieden van het schildje voor aan de schellenboom door de vorige heemkundekring, die de heemdagen in 2011 hadden georganiseerd, Uden dus. Na de inleiding over de stadsgeschiedenis van Willemstad gingen we aan de wandel.

Verdeeld in zes groepen bezochten we de Koepelkerk, het Mauritshuis, een juweel om te zien met zijn prach-

(foto Jac. Biemans)

tige luiken in de kleuren van de Markies van Bergen op Zoom en daarna de vestingwerken. In de Koepelkerk werden we verrast door orgelspel van een vader en zoon.

Al moe geflodderd stond ons een korte busreis te wachten in een gerestaurerde "Bova"bus uit 1967.(Valkenswaards trots) Die bracht ons tot aan een voetpad naar Fort Sabina.

Daar wachtte ons alweer een verrassing. Een, in een geruite handdoek geknoopte knapzak, die we aan een tak over onze schouder moesten dragen. Een geweldig idee voor onze lunch om die, in of uit de zon, samen te verorberen. Daarna rondleiding door het fort, waar zich ooit meer dan 500 manschappen bevonden met twee waschvrouwen !!! en zes latrines !!! Wat zal het daar gestonken hebben en dat allemaal voor de verdediging van ons vaderland. Van hieruit gingen we te voet door het natuurgebied de St. Antoniegorzen. Veel geleerd en veel gezien. Uiteindelijk kwamen we uit bij de Volkeraksluizen. Ongelooflijk om te zien. Duwboten, tankers en zeilboten met torenhoge masten, alles moet geschut worden. Daarbij nog een autobaan die om de haverklap open moet, waardoor het hele verkeer komt stil te liggen. De sluizen zijn al een keer uitgebreid maar de capaciteit is alweer te klein. Wat water en scheepvaart betreft zijn wij met de Dommel, Tongelreep en Keersop maar karig bedeed.

Maar, terug naar het zonovergoten Willemstad, was het hoog tijd voor een terrasje. We hadden het verdiend. Door de lommerrijke lanen en langs de haven met die blikkerende jachten en de daarbij behorende opvarenden, hebben we ons opgeknapt en zijn op weg gegaan naar het Arsenaal.

Een gezellige avond tegemoet. Uitleg voor de volgende dag, het officiële uitreiken van de zilveren medaille aan Zus Maes-de Wit, die van ons dus, voor haar 20-jaar meemaken van de Heemdagen en daarna een heerlijk etentje met ruim honderd man. Gezellig, ze waren er weer uit Rooi-j, uit Uje, uit Summere, uit Gimmert, uit Buul en Zoerik en Bavel en nog veel meer. De maaltijd werd trouwens opgevrolijkt door een 60 man sterk mannenkoor, "Havenkoor Fortitudo" uit Willemstad, die zeemansliederen zongen. Van die heerlijke meezingers. Tussen het eten door werden er video's getoond van vorig jaar en van de voorbije dag.

Een dijkgraaf, Vos geheten, vertelde ons van alles waarvan wij echt geen kaas hebben gegeten. Na het toetje kregen we het formulier voor de inmiddels beroemde "Bram van Brabant-quiz". Goed luisteren en op tijd iets opschrijven wil wel eens helpen met het beantwoorden van de vragen. Daar zijn we tot 's avonds laat nog mee bezig geweest aan de keukentafel bij onze hospita.

Twee aan twee goed geslapen zaten we al vroeg aan het ontbijt. Gekookt eitje, glaasje jus en croisantje, alles ging erin als koek. We waren voorbereid

voor een lange dag. De zon stond hoog aan de hemel toen we aankwamen bij het sportcomplex De Niervaart in Klundert.

Eerst op zoek naar onze huurfietsen. Paniek in de tent, alleen nog herenfietsen! Goede raad was duur. Maar een voortvarende voorzitter racete met ons naar het dorp om bij de plaatselijke fietsenwinkel de nodige fietsen van de stoep te plukken. Vijf minuten voor vertrektijd was alles toch nog oké. De dag kon beginnen. Veertig kilometer hebben we gefietst over die hoog liggende dijken, vaak met de wind op kop maar wel met veel zon. Genoten hebben we. Te beginnen bij het voormalige stadhuis van Klundert met zijn glas-in-loodramen en zijn geel-blauwe luiken. Tegenwoordig gedeeltelijk zakelijk verhuurd, maar met een mooie gobelin in de hal en de nog dienstdoende trouwzaal. Ligst helemaal vrijstaand op een groot groen plein.

Bij de volgende stop zien we in het Vlasserij en Suikermuseum hoe vroeger en nu de kost wordt verdiend in deze streken. De vrijwilligers geven met hart en ziel uitleg. Van vlas tot linnen en van suikerbiet tot klontje. Ook hier is het altijd hard werken geweest. Niet alleen Klundert heeft een heemkundekring, maar ook Fijnaart en Heijningen. Deze laatste heeft maar liefst 300 leden. De eerste heet "Die Overdraghe" (is trouwens een oude benaming voor Klundert) en heeft een eigen heemhuis. In de heemboerderij van Toon Reijnders in Heijningen hebben we belegde boterhammen gegeten en ons overgoten met koffie, thee, melk of karnemelk. Toen een rondgang gemaakt langs alles wat ze verzameld hebben, zoveel . . . niet om op te noemen. Van een carbidlamp, gehaakte kleedjes en brommolliestellekes tot een beha voor een koe en . . . ze hebben daar nooit aluminium melkbussen gebruikt. Je kunt niet alles weten. Toen in Heijningen zelf. Een indrukwekkend monument voor de slachtoffers van de watersnoodramp.

Dit wisten we natuurlijk wel, maar er zo mee geconfronteerd te worden, is niet te vatten. Een vader en moeder met vijf kinderen op een rijtje, 76 doden alleen in Heiningen. De gids die het als 8-jarig jongetje had overleefd. We waren er stil van. Aansluitend een bezoek aan een "watersnoodwoning". Gekregen van de Zweedse regering. Nu door de heemkundekring "Fijnaart en Heijningen" helemaal opgeknapt, geschilderd en ingericht met gekregen originele spullen uit die moeilijke jaren vijftig. Zelfs de bloemen in de tuin. Toen weer de fiets op, kilometers op weg naar de Molenstomp in Standdaarbuiten. Hierin woont een gierzwaluwkolonie. Na een grondige uitleg over de geschiedenis van de molen door de huidige eigenaresse konden we de twee verdiepingen bekijken. Op een na waren alle nesten met gierzwaluwen uit gevlogen. Van de molen staat alleen de romp nog, is helemaal opgeknapt met hulp van vele vrijwilligers. Wordt vaak gebruikt voor kleine bijeenkomsten of exposities. Onze spiekbriefjes werden druk gebruikt, wat hard nodig bleek later. We hadden immers de tweede vragenlijst onderweg

al gekregen. De laatste vraag zou de uitslag bepalen. Die luidde : hoe zwaar wegen de twee voorzitters samen, schoon aan de haak! Ik zat er zes kilo naast. Mientje had beter gegokt en won uiteindelijk de derde prijs: een mooi boek "Tussen Hollandsch Diep en Mark-Dintel. Water als vriend en vijand in de gemeente Moerdijk." Leuk! Valkenswaard viel weer in de prijzen. Dat hebben we bezongen met het heemlied : "Ja, dat voelen wij aan ons Brabants hartje. Dat was alweer een ornament, alleen voor Brabants Heem bestemd, dat was alweer een ornament, waaraan men Brabants Heem erkend !"

De prijzen werden uitgereikt op het einde van het diner door de voorzitter van Brabants Heem, Henk Hellegers. Een fijne avond met een voortreffelijk diner-buffet hadden we genoten. Deze keer opgeluisterd door een zangers-tweetal met veel oude bekende liedjes. Rond half tien hebben met een welgemeend "houdoe" afscheid genomen van velen met de wens tot het volgend jaar in Breda.

*Zus, Mientje, Jeanne, Francien en
Joke van "Weerderheem"*

12 augustus 2012

7

HEEMKUNDIGEN VERKENNEN MOERDIJK

Brabantse Heemdagen 2012 op 9 en 10 augustus, een terugblik.

Alles zat mee tijdens de 64ste Brabantse Heemdagen die verleden week in Willemstad en Klundert werden gehouden, het weer was prima en er deden zich geen vervelende incidenten voor. De ruim 100 heemkundigen die op uitnodiging van de heemkundekringen De Willemstad en Die Overdraghe uit Klundert naar de gemeente Moerdijk waren gekomen hebben een prima indruk gekregen van wat de gemeente op toeristisch- en heemkundig gebied te bieden heeft. De 100 gasten en 50 vrijwilligers waren niet alleen goed te spreken over de gastvrijheid en de invulling van het programma maar ook over de inzet van de bijna vijftig vrijwilligers.

Het begon donderdag allemaal in het Arsenaal in Willemstad, gratis ter beschikking door de eigenaresse mevr. Boehm. In het Arsenaal werden de

de burgemeester

deelnemers verwelkomd door de voorzitters van de beide kringen Henk de Jong en Ties Steehouwer. De opening bestond onder andere uit een serie ceremoniële handelingen zoals het plaatsen van de vlag van Brabants Heem en het hangen van het 63ste zilveren schildje aan de schellenboom. Dit werd gedaan door de voorzitter van de heemkundekring uit Uden, waar verleden jaar de heemdagen werden gehouden. Daarna opende de voorzitter

van Brabants Heem, Henk Hellegers, de 64ste Brabantse Heemdagen. Ook de burgemeester van Moerdijk, Jac. Klijs sprak de mensen toen. Hij hield een prima promotie praatje ten gunste van zijn gemeente en vertelde er van overtuigd te zijn dat de deelnemers versted zouden staan van de aantrekkelijkheid van de gemeente Moerdijk.

Lezing

Na een lezing van Henk de Jong over de geschiedenis van Willemstad gingen de heemkundigen in zes groepen, onder leiding van een gids, de stad in. In de koepelkerk werden ze verrast met een mini orgelconcert. Na de rondleiding stond er een gerestaureerde oldtimer bus klaar om hen naar Fort Sabina te brengen. Daar werd de lunch op ouderwetse wijze aangeboden in een knapzak en hield de boswachter een verhaal over het natuurgebied de Antonie gorzen. Met hem kon er daarna een wandeling worden gemaakt rond de gorzen, naar de Volkerak Sluizen, Velen besloten echter vanwege de warmte maar met de toringcar te gaan. Iedereen kon het natuurgebied goed bekijken zeker met de telescopen die door de boswachter waren opgesteld. Bij de Volkeraksluizen waren de deelnemers, staande op de uitkijktoren, zeer onder de indruk van het complex. Deskundige uitleg daar gaf een extra dimensie aan het bezoek. Met de toringcar weer teruggebracht in Willemstad, konden de deelnemers op eigen gelegenheid de stad nog verder verkennen. Rondwandelen, zitten op een terras of de toren beklimmen, ieder koos zijn eigen invulling. Daarbij konden de Willemstadse vragen voor de "Bram van Brabant" quiz worden ingevuld. De eerste heemdag werd besloten met een buffet in het Arsenaal.

In het Arsenaal was tijd voor een drankje, een hapje ,het bekijken van de stand van de Stichting Menno van Coehoorn en van een selectie boeken over Willemstad en anderszins heemkundige interessante items. De historie van Willemstad kreeg ook vorm in een tentoonstelling.

het diner

Avondprogramma

Tijdens het eten zong het plaatselijke koor Fortitudo en werden er korte lezingen gehouden. Anne Willem Maris boeide de deelnemers met een presentatie over de landbouw in dit deel van Brabant. Omdat de meesten uit Midden en Oost Brabant afkomstig waren, ging Anne Willem ook in op de verschillen in grondgebruik en manier waarop de landbouw wordt bedreven. Na een zomer- stampotten buffet gaf dijkgraaf Joseph Vos van waterschap Brabantse Delta een inleiding over de taken van het waterschap. Daarbij ook een stukje geschiedenis over de vorming van de Waterschappen en de schaal vergroting die heeft plaatsgevonden.

Tweede dag

Op vrijdag werd het programma ingevuld door onze zustervereniging Die Overdraghe uit Klundert. De traditie van Brabants Heem schrijft voor dat er die dag een fietstocht plaatsvindt langs historische plekken. Aan de zuidgrens van de gemeente Moerdijk werd onder andere Klundert met de stenen poppen, het Heemhuis en het Stadhuis, Standdaarbuiten met zijn molenstomp het Vlasserij- Suikermuseum, en de Watersnoodwoning in Heijningen aan-

de voorzitter van Brabants Heem

gedaan. De lunch gebruikten de deelnemers in de museum boerderij van de heer Toon Reijnders. In de Niervaert werd het programma afgesloten met een diner en zang van het duo Ikke en IJ.

Uit de reacties van de deelnemers bleek dat de kennismaking met Willemstad en Klundert goed bevallen is en met zeker nog eens terug zal komen. Het programma in beide plaatsen is mogelijk gemaakt door vele vrijwilligers die bij de voorbereiding en realisatie actief zijn geweest en op de dag zelf de deelnemers een zeer gastvrije en informatieve dag hebben bezorgd. Zonder deze vrijwilligers was de organisatie niet mogelijk geweest.

Ties Steehouwer/Henk de Jong

ALGEMEEN NUT BEOGENDE INSTELLINGEN

10

Een van de heemkundekringen heeft een brief gekregen van de belastingdienst waarin stond dat ze hun ANBI-status (Algemeen nut beogende instelling) kwijtraken. De Belastingdienst heeft daarbij gewezen op de mogelijkheid van SBBI-status. Aan Brabants Heem is om informatie en een standpunt gevraagd.

ANBI's kunnen gebruikmaken van bepaalde belastingvoordelen bij erven en voor schenkers en donateurs (giften). Wie een ANBI is wordt (op aanvraag) aangewezen door de Belastingdienst. Ben je het eenmaal, dan blijf je dat wanneer je aan de aangescherpte voorwaarden voldoet.

Voor donateurs van culturele ANBI's zoals heemkundekringen geldt vanaf 1 januari 2012 een extra giftenaftrek. Wanneer de Europese Commissie deze maatregel goedkeurt, wordt de extra giftenaftrek toegepast met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2012. Dat exytraatje was voor de belastingdienst tevens een mogelijkheid om de eisen voor een ANBI verder aan te scherpen. Wie een ANBI is kunt u opzoeken op internet: "programma ANBI opzoeken".

Een instelling kan alleen een ANBI zijn, als ze zich voor minstens 90% inzet voor het algemeen nut. Sportverenigingen en personeelsverenigingen vallen er buiten. Die worden beschouwd als een sociaal belang behartigende instelling (SBBI).

Wat een heemkundekring doet voor haar leden, is cultureel en niet alleen van sociaal belang. Werkgroepwerk, scholing en informatie-geven (wande-

lingen, fietsroutes e.d.) zijn van cultureel belang. Daarmee geeft u kennis door. Zorg dus dat uw lezingen ook openbaar zijn, eventueel tegen betaling, maar kondig ze plaatselijk aan.

Voorwaarden

- De kring moet zich voor minstens 90% inzetten voor het algemeen belang. De 90%-eis.
- Een ANBI moet een actueel beleidsplan hebben.
- De kring, de bestuurders en de betrokkenen moeten voldoen aan integriteitseisen. Dat wil zeggen: gedurende vier niet veroordeeld zijn en niet aanzetten tot haat of geweld.
- Het bestuur en de bestuurders mogen niet over het vermogen van de instelling beschikken alsof het eigen vermogen is. Er moet sprake zijn van gescheiden vermogen. Bij een vereniging met jaarvergadering is dat nooit een probleem. De belastingen zullen op dit punt vooral stichtingen bekijken.
- Een ANBI mag niet meer vermogen aanhouden dan redelijkerwijs nodig is voor het werk van de instelling. Daarom moet het eigen vermogen beperkt blijven.¹ Een goed criterium is: evenveel als normaal de kosten van een jaar zonder subsidie bedragen.
- Bestuurders krijgen alleen een onkostenvergoeding of minimale vacatiegelden.
- De ANBI heeft een redelijke verhouding tussen kosten en bestedingen.
- Geld dat na opheffing overblijft, wordt besteed aan een algemeen nuttig doel. Dat staat in uw statuten, als het goed is)
- Een ANBI heeft de administratieve verplichting om alle inkomsten en uitgaven bij te houden en ook het jaarlijkse saldo (overschot) te noteren en eventueel te laten zien.

11

Voor een heemkundekring gaat het in feite om de eerste twee eisen. De andere eisen zijn vanzelfsprekend. Dat doet u al. De heemkundekring die de ANBI-status dreigde te verliezen, had geen actueel beleidsplan. Hoe zo'n plan eruit ziet, kunt u bij een andere heemkundekring vragen.

Voordelen

Een culturele ANBI heeft een aantal belastingvoordelen:

- Een ANBI betaalt geen erfbelasting of schenkbelasting voor erfenissen en schenkingen die de instelling gebruikt voor het algemeen belang.

---

¹ Het bezit van een eigen home en/of van een opslagplaats valt hierbuiten. Dat mag. Het stamvermogen is ook een uitzondering. Dan heeft de schenker bepaald dat alleen het rendement van zijn schenking gebruikt mag worden.

- Als een ANBI zelf schenkingen doet in het algemene belang, dan hoeft de instelling geen schenkbelasting te betalen.
- Donateurs van een ANBI mogen hun giften aftrekken van de inkomsten- of vennootschapsbelasting.
- Vrijwilligers met een taakomschrijving die voor een ANBI werken, kunnen onder voorwaarden een vrijwilligersvergoeding ontvangen. Als vrijwilligers geen vrijwilligersvergoeding ontvangen, dan dat bedrag soms (als het regelmatig en intensief werk is) beschouwd worden als een gift aan de heemkundekring.

Vanaf 2012 kunnen ANBI's aangewezen worden als culturele ANBI.

Hebt u commerciële activiteiten? Geeft uw wel eens een boek of een boekje uit?

Dat is pas commercieel wanneer u winst maakt. Bij commerciële activiteiten gaat het om het maken van winst. Dit zijn dus geen activiteiten in het algemeen belang. Een instelling die commerciële activiteiten verricht, kan soms toch worden aangewezen als een ANBI. De 'winst' moet dan ondergeschikt zijn (minder dan 10%) en die eventuele winst moet in korte tijd opnieuw voor erfgoedzaken (uw doelstellingen) worden gebruikt.

Geen ANBI, maar misschien wel SBBI

12

Voldoet uw kring niet aan de voorwaarden voor een ANBI, maar hebben de activiteiten van uw instelling wel een bijzondere maatschappelijke waarde? Dan is uw instelling waarschijnlijk een sociaal belang behartigende instellingen (SBBI). Een SBBI hoeft ook geen schenk- of erfbelasting te betalen als ze een schenking of erfenis ontvangt. Maar de andere voordelen heeft uw heemkundekring dan niet.

Een SBBI is gericht op

- de individuele ontplooiing van uw leden
- de samenhang van de samenleving
- een hechtere organisatie

Beleidsplan

Een ANBI moet een actueel beleidsplan hebben. Dit plan geeft inzicht in de manier waarop de ANBI het werk uitvoert om haar doelstelling te bereiken. Het plan mag ook een meerjarig beleidsplan zijn. Het moet inzicht geven in:

- het werk dat de instelling doet
- de manier waarop de instelling geld werft
- het beheer van het vermogen van de instelling
- de besteding van het vermogen van de instelling

Met terugwerkende kracht

Soms kan de Belastingdienst een organisatie met terugwerkende kracht aanwijzen als ANBI. Dat kan wanneer de instelling bestond al op 1 januari van het kalenderjaar waarin ze een aanvraag doet om aangewezen te worden als ANBI. Vanaf die datum voldeed de instelling ook aan de eisen voor een ANBI. De instelling kan dan met terugwerkende kracht tot 1 januari van dat kalenderjaar aangewezen worden als ANBI.

Heeft iemand een gift gedaan aan een instelling die op dat moment geen ANBI was? En is deze instelling later met terugwerkende kracht aangewezen als ANBI? Dan mag degene die de gift deed, deze toch aftrekken.

13

CULTURELE ANBI

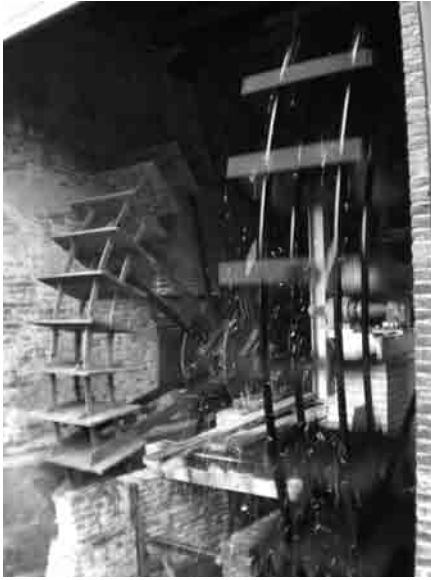
Om als culturele ANBI aangemerkt te worden moet de instelling voor minstens 90% actief zijn op cultureel gebied. Donateurs van culturele ANBI's hebben vanaf 2012 een extra belastingvoordeel, omdat voor hen een extra giftenaftrek geldt.

Culturele instellingen zijn instellingen die actief zijn **op het gebied van erfgoed** (musea, archieven, archeologie, monumentenzorg), in beeldende kunst, bouwkunst, dans, film, letteren, (pop)muziek, (muziek)theater of vormgeving. Hieronder vallen bijvoorbeeld theatergroepen, schouwburgen, bibliotheken, filmhuizen, (pop)podia, letteren-, pop- en filmfestivals, architectuurcentra.

Extra belastingvoordeel

Vanaf 1 januari 2012 geldt voor donateurs van culturele ANBI's een extra giftenaftrek. Particulieren mogen in de aangifte inkomstenbelasting 1,25 keer het bedrag van de gift aftrekken. Ondernemingen die onder de vennootschapsbelasting vallen, mogen 1,5 keer het bedrag van de gift aftrekken in de aangifte vennootschapsbelasting. Deze maatregel moet nog worden goed-

gekeurd door de Europese Commissie. Er komt binnenkort (herfst 2012) hierover meer duidelijkheid. Na goedkeuring van de maatregel hebben donateurs van culturele ANBI's recht op de extra giftenaftrek, met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2012.

De belastingdienst heeft alle bestaande ANBI's beoordeeld en bepaald welke ANBI's in aanmerking komen voor de status culturele ANBI. Is uw instelling op 1 januari 2012 al als ANBI aangewezen en blijkt uit onze

gegevens dat uw instelling voldoet om als culturele ANBI aangemerkt te worden? Dan krijgt uw instelling automatisch de status van culturele ANBI. U krijgt hierover geen bericht. U kunt uw status nagaan met het programma "ANBI opzoeken".

14

Wanneer uw heemkundekring niet is aangewezen als culturele ANBI en u bent het daarmee oneens, kunt u alsnog een verzoek indienen om aangewezen te worden als culturele ANBI. Neem altijd eerst contact op met het ANBI-team. Soms kunnen misverstanden snel worden opgelost. Zo niet, vraag dan per brief om heroverweging aan het ANBI-team en geef aan dat u aan de voorwaarden voldoet. Belastingdienst/Oost-Brabant/kantoor 's-Hertogenbosch; ANBI-team; Postbus 70505; 5201 CG 's-Hertogenbosch. U ontvangt binnen 8 weken een brief met de beslissing.

Alsnog ANBI worden?

Wilt u aangewezen worden als ANBI? Vul dan het formulier 'Aanvraag beschikking algemeen nut beogende instelling' in en stuur het naar de Belastingdienst Oost-Brabant. U kunt dit formulier downloaden. U kunt het ook aanvragen bij het ANBI-Team van de Belastingdienst/Oost-Brabant, dat hiervoor aangewezen is.

Meer informatie

Meer informatie kunt u krijgen via de BelastingTelefoon en op de website van de Belastingdienst (> ANBI). Daar staat ook hoe u in beroep kunt gaan tegen een afwijzende beschikking. Maar altijd is eerst contact maken met de dienst (per telefoon) verstandig.

PJ/JF

WATERSCHAPPELIJK

Op 3 oktober jl. heeft het Algemeen Bestuur van het waterschap De Dommel vergaderd over de nota Cultuurhistorie. Het voorstel was om deze nota uit bezuinigingsoverwegingen nog niet te schrijven. Nu is het waterschap De Dommel hét waterschap in het zuiden dat voorop liep bij de aandacht voor cultuurhistorie. Elders ging steeds het economisch denken op de korte termijn voor op het lange-termijn-denken waarin cultuurhistorie voorop staat, draagvlak creëert en op de duur ook economisch voordeel oplevert. Waterschap De Dommel werkte als eerste samen met heemkundekringen op cultuurhistorisch gebied. Zo is het project Essche Stroom een paradepaardje geworden en hebben de heemkundekring en het waterschap samen een prachtig boek uitgegeven over de Essche Stroom (de samenvloeiing van de Reusel en de Leij). Bij de presentatie hield de watergraaf indertijd een gloedvol betoog over de waarde van cultuurhistorie. Moet aan die voorbeeldrol een einde komen?

Op het verzoek om deze nota toch te laten ontwikkelen, gaf watergraaf Peter Glas aan dat het (nog) niet ontwikkelen van deze nota niet betekent dat het waterschap niet voortgaat op de ingeslagen weg om cultuurhistorie in projecten te borgen. Uitgangspunt blijft de handleiding Cultuurhistorie, die bij projecten wordt gehanteerd. In de huidige aanpak zal dus niet veranderen en dat stelt de heemkundekringen enigszins gerust. Een pas op de plaats tijdens de crisis maar geen teruggang. Laten we de adem-pauze gebruiken om de aandacht voor cultuurhistorie te versterken en met argumenten het belang ervan aan te geven. (JFr)

Watergraaf Peter Glas krijgt De Essche Stroom overhandigd door Noud Smits

DEELPROJECTEN TURF

De Werkgroep Herleving Turfhistorie West-Brabant bereikt op vrijdag 26 oktober 2012 een belangrijke mijlpaal. Het is de bedoeling dat op die vrijdagmiddag twee deelprojecten worden gepresenteerd. Als locatie is gekozen

voor het klooster “Mariadal”, het nieuwe onderkomen van de heemkundekring De Vrijheijt van Rosendale “ te Roosendaal. Dit prachtige cultuurhistorische rijksmonument is daarvoor uitermate geschikt.

Het project is gestart op 2 april 2009 in “Het Turfschip” te Etten-Leur. Vanaf dat moment is bijzonder enthousiast gewerkt om vier doestellingen te bereiken:

1. Het ontwikkelen en presenteren van een reizende tentoonstelling over de Westbrabantse turfgeschiedenis. Op 7 april 2011 is de tentoonstelling gepresenteerd tijdens een symposium in De Nobelaer te Etten-Leur. De tentoonstelling was sindsdien op 10 plaatsen in West-Brabant te bezichtigen.
2. Het ontwikkelen van een toeristische fietsroutengids. De gids “Weg van de Turf” wordt op 26 oktober gepresenteerd.
3. Het ontwikkelen van een website met lesmateriaal over de Westbrabantse turfgeschiedenis voor enerzijds de leerlingen de bovenbouw van de basisscholen en anderzijds de onderbouw van het voorgezet onderwijs. Op 26 oktober a.s. wordt de website gepresenteerd.
4. Het schrijven een boek over de turfgeschiedenis van West-Brabant. Hierover moeten nog nader besluiten worden genomen.

16

Enorm veel bewondering heb ik voor de twee regiocoördinatoren van Brabants Heem, Piet Meijers en René Hermans. Dankzij hun tomeloze inzet gaan we die vier doelstellingen bereiken. Vooral René Hermans heeft enorm veel energie gestoken in de fietsroutengids en de ontwikkelde website. Het succes is in zeer grote mate aan hem te danken.

Als voorzitter van de werkgroep hoop ik dat de presentatie op 26 oktober een succes wordt. De Westbrabantse heemkundekringen en Brabants Heem moeten goed in beeld komen o.a. met een artikel in “In Brabant” en aandacht voor dit project tijdens de najaarsvergadering van afgevaardigden van Brabants Heem 2012. Het is immers een uniek project voor Brabants Heem.

Cor Rops, voorzitter van de Werkgroep Herleving Turfhistorie West-Brabant.

HEEMKUNDIGE KRINGEN VAN GROOT BELANG

Heemkundige kringen zijn belangrijk. Ze waarborgen ons collectief geheugen, bewaren en bewaken onze identiteit in het gebied waarin we wonen en werken. En zo'n sterke collectieve identiteit, in de eigen regio, leidt tot een sterker economische situatie en meer welvaart.

Het was de boodschap die prof dr Arnoud-Jan van Bijsterveld, hoogleraar Cultuur in Brabant aan de Universiteit van Tilburg zaterdagmiddag meebracht naar de viering van het 25-jarig bestaan van Heemkundige Kring Broeder Christoffor in Oudenbosch.

Bijsterveld beschreef voor een geboeid gehoor de ontwikkeling van het regionalisme, het belang van jezelf identificeren met je eigen regio. De hoogleraar nam zijn gehoor mee langs politieke regio's die aan dat gevoel de wens voor zelfstandigheid ontlenen. Zoals Catalonië en Noord-Italië, maar dichterbij huis ook Vlaanderen. "Het is vreemd om te zien waar Europa en het Europese bestuur de promotie van de eigen regionale cultuur stimuleren en aanmoedigen, dat in sommige regio's niet alleen verzet tegen de eigen staat, maar ook tegen Europa ontstaat." Van Bijsterveld gaf toe dat hij de leden van Broeder Christoffor en de genodigden van het 25-jarig bestaansfeest wel erg ver buiten het eigen gebied meenam. "Maar waarom zal duidelijk zijn, als we aan het eind van die toer het belang van de heemkundige kringen duiden", aldus de hoogleraar.

17

Zilveren Speld

Voorzitter Jan Bedaf en secretaris Kees Koenraadt kregen tijdens de viering van het zilveren jubileum van heemkundekring Broeder Christoffor de zilveren speld van Brabants Heem. De secretaris van de koepelorganisatie, Harrie Boot, was daartoe speciaal naar Oudenbosch afgereisd. Voorzitter Jan Bedaf was al zo vaak gedecoreerd is dat er bijna geen plaats is voor nóg een onderscheiding werd schertsend gezegd. Secretaris Kees Koenraadt was ook jarenlang penningmeester.

De viering werd verder opgeluisterd met een korte film over Saint Louis en muziek van Puur Natuur. De viering vond plaats in de kapel van Saint Louis. 's Avonds was er nog een koffietafel waar het glas geheven werd op een gezonde vereniging met 430 leden. Daar werden uiteraard nog de nodige herinneringen opgehaald.

- Bron: John Lazaroms,
BN De Stem 31-09-2012

DAG BRABANTSE VOLKSCULTUUR

Op zaterdag 6 oktober organiseerde het Samenwerkingsverband Volkscultuur de Dag van de Brabantse Volkscultuur. Het thema van de studiedag was dit jaar 'Sport als spiegel van de samenleving'. Het programma was uitermate boeiend. De sprekers waren bijzonder goed op dreef en hun verhalen werden verluchtigd met veel goed gekozen foto's, maar ook met filmpjes uit het archief van de Film en Foto Databank.

Thijs Kemmeren opende de ochtend met een lezing over de ontwikkeling van sport in de samenleving in Tilburg vanaf 1850 en hij spitste zijn betoog toe op de ontwikkeling van het handboogschieten als traditionele vermaak naar een moderne sport in de tweede helft van de negentiende eeuw. In die tijd trokken veel nieuwe inwoners naar Tilburg. De handboogverenigingen waren een goed hulpmiddel bij de integratie van deze nieuwe stadsgenoten Kitty de Leeuw vertelde over de 'Onzedig en onvrouwelijk. Religieuze bedenkingen tegen de sportkleding van vrouwen en meisjes'. Ze maakte duidelijk dat in de eerste dertig jaar van de vorige eeuw er al een duidelijke verschuiving plaatsvond in de bijvoorbeeld de badkleding of de tenniskleding bij vrouwen. Dat tegen de zin van de kerk. Maar toen al begon de opmars van praktische sportkleding waarbij niet alles bedekt hoefde te blijven.

18

Christ van de Besselaar vertelde het verhaal over de ontwikkeling van de voetbalsport in Brabant. Beginnend als elitaire sport (zoals overall), vooral gespeeld door jongens en later groeiend naar een sport voor volwassenen, gespeeld door iedereen. Een boeiend verhaal, doorspekt met allerlei anekdotes, met het uiteindelijke mislukken van het pogen van de kerk het voetballen binnen haar controle te houden.

Ad Schrauwen sloot af met zijn verhaal over de Ronde van Roosendaal 1929-1939, een voorbeeld van 19de eeuwse sportmarketing. We hebben nauwelijks nog een beeld van de betekenis van de wielersport in die jaren. Het wielrennen was niet opgedeeld in katholieke, christelijke en openbaar en was vooral in West-Brabant zeer populair.

HUN HEEM HOME

Roosendaalse heemkundekring verhuisde naar een oud kloostercomplex

De Roosendaalse heemkundekring 'De Vrijheijt van Rosendale' heeft zaterdag 29 september haar intrek genomen in het kloostercomplex Mariadal. Tot dat moment was de kring gehuisvest in een kelder onder een schoolgebouw. Vanwege andere plannen van de scholengemeenschap, moest de kring het pand verlaten.

Het nieuwe pand is aangekocht door de provincie in het kader van het behoud van erfgoedcomplexen. Ook de Dongecentrale werd voor dit doel aangekocht. In de toekomst moeten de complexen een andere bestemming krijgen, maar het klooster in Roosendaal heeft inmiddels de nodige verenigingen onder haar dak, waaronder de Roosendaalse heemkundekring.

Twee zusters van Mariadal onthullen de nieuwe naam van het Roosendaalse heemhuis

De zusters van Franciscanessen verlieten Mariadal eind 2011. Het klooster is in perfecte staat en om dat zo te houden is het van belang dat het klooster in gebruik blijft. Doordat de heemkundekring haar intrek in het gebouw heeft genomen, bestaat de zekerheid dat het gebouw in goede staat blijft. De provincie gaat inmiddels samen met de gemeente Roosendaal op zoek naar een nieuwe eigenaar en een nieuwe bestemming.

Opening

Tijdens de opening ontvouwde voorzitter René Konings van de Vrijheid van Rosendale zijn wensen voor de toekomst. „Liefst willen we hier in de toekomst blijven zitten, want een culturele instelling als de onze past perfect in een pand met een religieuze en culturele achtergrond.“, verwoordde hij. A. van de Hurk, de programmamanager Grote erfgoed Complexen van de Provincie Noord-Brabant liet doorschemeren dat er van alles mogelijk is in het gebouw, maar dat er toch gedacht wordt over het onderbrengen van bijzondere woonvormen in het complex. Daar kunnen echter nog jaren overheen gaan, want de aankoopplannen van erfgoedcomplexen lopen tot 2017 en mogelijk tot 2019.

Wethouder Hans Verbraak van de gemeente Roosendaal onderschreef nog eens het belang van het kloostercomplex dat in de stad een belangrijke plaats inneemt en zeker behouden moet worden.

Ruimtes

Na al die officiële plichtplegingen kreeg de aanwezigen de gelegenheid om 'heemhuis Mariadal', zoals het gebouw gedoopt werd, te bekijken. In Mariadal beschikt de vereniging over vier ruimtes. Een kantoor, een vergaderruimte die ook gebruik wordt als ontvangstruimte en bibliotheek, een archiefruimte en een tentoonstellingsruimte. In het archief zijn de boeken,

Onder het genot van een drankje nemen de bezoekers een kijkje in de ruimtes van het nieuwe heemhuis

(gebruiks)voorwerpen, bidprentjes, foto's, dia's, videobanden en geluidsbanden opgeslagen.

Geschiedenis

Mariadal en de tuin in de Vincentiusstraat op loopafstand van het station zijn in 1934 door Joseph Cuypers en Bernard Sturm ontworpen voor de congregatie van de zusters Franciscanessen Penitenten Recollectinen. Het was een opleidingsinstituut voor Brabantse zuster-onderwijzeressen.

In die functie is het klooster van grote maatschappelijke betekenis geweest. De honderden, soms meer dan 1.000 zusters per jaar, hebben in heel Brabant en daarbuiten op scholen les gegeven en zijn belangrijk geweest voor de ontwikkeling van Brabant en Brabanders.

DE 100 MOOISTE KERKEN VAN BRABANT

20

WOUW – De Lambertuskerk stond afgelopen vrijdag helemaal in het teken van de presentatie van het boek 'De 100 mooiste kerken van Noord-Brabant' van Wies van Leeuwen. Met een uitgebreid programma met muziek, zang en natuurlijk de nodige woordjes werd het boek aan de genodigden gepresenteerd.

Gedeputeerde Brigitte van Haaften mocht het eerste exemplaar uit handen van de schrijver in ontvangst nemen. De moeder van de schrijver kreeg, tot haar verbazing, het tweede exemplaar overhandigd.

Het 270 dikke boek werd mogelijk gemaakt dankzij de stichting ABC uit Den Bosch en de Mastboom-Brosensstichting uit Oud Gastel die zorgden voor een flinke subsidie. Namens deze laatste stichting sprak Charles de Mooij het openingswoord waarna Jacques van den Dool (orgel) en Daniëlle Sluijmers (zang) voor een muzikaal intermezzo zorgden.

De schrijver zelf ging uitgebreid in op het samenstellen van het boek. „Om het aantal van 100 kerken te bereiken, moest ik er flink wat gebouwen af laten vallen en niet iedereen zal het met mijn keuze eens zijn”, verwoordde schrijver. Hij zette de kerken in het boek in de volgorde van de ouderdom van de gebouwen. De Wouwse kerk gaat terug naar de middeleeuwen, als werd het grootste deel van het gebouw in de twintigste eeuw gerealiseerd nadat de Duitsers de kerk bijna volledig hadden verwoest tijdens de bevrijding aan het eind van de Tweede Wereldoorlog.

Na de ontvangst van het eerste boek vertelde Brigitte van Haaften over de kennis die Wies van Leeuwen in huis heeft met betrekking tot de Brabantse kerken. Zij omschreef hem als een man met plichtbesef, gevoel voor humor en passie voor erfgoed. „U hebt deze week de voorpagina van het Brabants dagblad gehaald. Je weet niet wat ik moet doen om dat te halen”, merkte ze op. Aan het eind van de bijeenkomst werd getoast op het succes van het nieuwe boek.

De auteur geeft de gedeputeerde het eerste exemplaar

In het boek worden kerken uit de hele provincie beschreven. Die beschrijving is vaak wel erg summier, maar anders zou het boek veel te dik zijn geworden. Wel staan er schitterende afbeeldingen in van Marc Bolsius, waarvan sommige een dubbele pagina beslaan. Al met al een fraai boek dat voor € 29,95 in de boekhandel te koop is. ISBN-nummer 978 90 400 075 3.

PILOT

21

Erfgoed Brabant nodigt u uit om deel te nemen aan de pilot van een nieuwe cursus van Erfgoed Brabant voor medewerkers van erfgoedinstellingen. De nieuwe cursus met als titel *Vertel een verhaal*, bereik groep 3 en 4 met een interactief en vakoverstijgend verhaal start op 29 november met de pilot.

Korte omschrijving van de inhoud

Taal en rekenen beslaan in groep 3 en 4 een zeer groot gedeelte van het lesprogramma. Tijdens de cursus *Vertel een verhaal* leren medewerkers van erfgoedinstellingen hoe zij kunnen meewerken aan taal- en woordenschatontwikkeling door middel van erfgoed. De nadruk ligt op woordenschatontwikkeling, stimulering van de creativiteit van de leerlingen en kennismaking met de collectie van een erfgoedinstelling.

Directe kennisoverdracht over het erfgoed is daardoor niet het eerste doel van deze cursus maar de cursisten leren hoe zij leerlingen op een actieve en speelse wijze in aanraking kunnen brengen met lokaal erfgoed binnen een vakoverstijgende context.

Zo maken jonge leerlingen op een positieve wijze kennis met erfgoed en wordt hun nieuwsgierigheid geprikkeld. Bovendien wordt erfgoed ingezet als ondersteuning bij woordenschatontwikkeling en sluit de activiteit aan bij het lesprogramma van groep 3 en 4.

Eindtermen medewerkers erfgoedinstellingen

De cursisten weten welke rol erfgoed in de eigen omgeving kan spelen voor het onderwijs, zij leren over de functie van verhalend ontwerpen, zij leren met behulp van een speciaal ontwikkeld verhaal een eigen verhalende activiteit voor hun instelling te ontwikkelen. Aan het eind van de cursus kunnen zij een activiteit in hun erfgoedinstelling realiseren die aansluit bij de wensen van het basisonderwijs. De cursisten zijn zich bewust van hun eigen rol binnen de verhalende activiteit.

De cursist kan het lokale basisonderwijs benaderen en toelichten hoe de aangeboden vertelactiviteit kan aansluiten bij het schoolcurriculum, de kerndoelen en de leerlijnen.

Daarnaast kan de cursist voorbereidingsmateriaal vervaardigen zodat de leerkracht het museumbezoek kan introduceren bij de leerlingen.

Wanneer: 29 november 2012 en 31 januari 2013

Tijd: 10.00 tot 16.00 uur

Waar: Erfgoed Brabant Waterstraat 16 5211 JD 's Hertogenbosch
en op 31 januari oefenen in Museum Slager

Kosten: speciale prijs voor de pilot, 25 € voor de syllabus en 2x lunch, koffie, thee etc.

Aanmelding: voor 14 november bij irryvervoord@erfgoedbrabant.nl

Aantal: er is plaats voor maximaal 7 personen

22

De cursusleiding verwacht dat u aan het eind van dag 1 en dag 2 nog 30 minuten meewerkt aan het evalueren van de dag zodat de cursus waar nodig aangescherpt kan worden.

Contact: Ingeborg Schuster

CULTUURHISTORIE IN DE PEEL

lezingenreeks De Peel van oertijd tot heden

Op maandagavond 12 november 2012 start in Asten (Klok- en Peelmuseum) de nieuwe lezingenreeks 'De Peel van oertijd tot heden'.

Programma:

Noud Peters, *Over walvissen en mastodonten in deze streken: Het Peelgebied vóór de Peel*

maandag 12 november 20.00 uur

Hans van de Laarschot, *Astens schatkist: de Peel*

maandag 3 december 20.00 uur

Boena van Noorden, *Van Goudplevier tot Boomklever: de ontwikkeling van de*

Peel-avifauna tussen 1800 en 2012 op maandag 7 januari 20.00 uur

Jan Broertjes, Busexcursie *Geologie van de Peelstreek*

zaterdag 12 januari 10.00 uur - 13.00 uur. Vertrek: Klok & Peel Museum Asten

Piet van den Munckhof, *Historische ecologie van de Peel* op maandag 28 januari 20.00 uur

‘De Peel van oertijd tot heden’ heeft naast de gebruikelijke cultuurhistorische in steek een flink natuurhistorisch karakter. De ‘peelstreek’ heeft het de langste tijd op eigen kracht en zonder de mens gedaan. Die oertijd belicht Noud Peters. Zo diep als Noud in de Liesselzee naar het verleden heeft geboord, zo diep zijn we in de voorgaande lezingenreeksen nog niet geweest.

Voor het onlangs verschenen boek *Asten 800. Verhalen uit de geschiedenis*

van Asten, Heusden en Ommel heeft Hans van de Laarschot de historie van de Astense Peel onderzocht en beschreven. Het lang als minderwaardig beschouwde gebied heeft desondanks een grote rijkdom opgeleverd.

Bioloog Boena van Noorden volgt al decennia lang de vogels in de Peel. Als ecooloog bij de provincie Limburg relateert hij zijn vogelkennis aan de landschappen. Voor ons zal hij zijn kijker richten op de Peel van de laatste twee eeuwen.

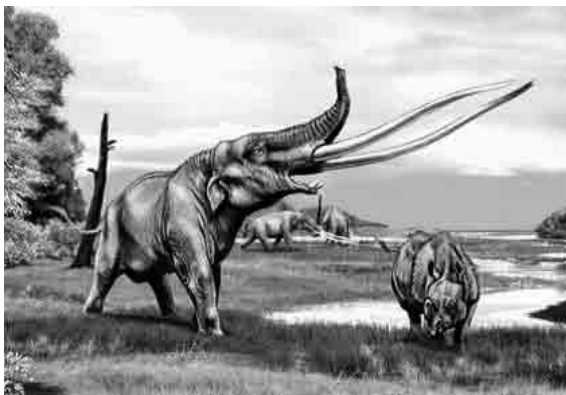
De Grote Peel was het studiegebied van Piet van den Munckhof en dat is het nog steeds. Hij hoopt eind 2012 te promoveren. Als ecooloog bij Staatsbosbeheer weet hij het hoogveenmoeras in een breder perspectief te plaatsen.

Jan Broertjes neemt ons met de bus mee door de Peelstreek. Als oud-medewerker van de Rijks Geologische Dienst kent hij als geen ander de geologie van het gebied.

Deelname aan de reeks is mogelijk door inschrijving. De deelnamekosten bedragen € 25,00. Na inschrijving ontvangt u nadere informatie.

Inschrijven kan via e-mail (h.vandelaarschot@rhc-eindhoven.nl) of telefonisch (040-26 49 974 of 040-26 49 940).

Alle lezingen vinden plaats in het Klok & Peel Museum Asten aan de Ostaderstraat 23 in Asten.

UIT DE MEDIA

ROMAANS GRAFVELD IN BRANDEVOORT

Bij archeologisch onderzoek in Brandevoort bij Helmond is een grafveld uit de Romeinse tijd ontdekt (ca. 0-450). Er zijn sporen van tientallen grafheuveltjes gevonden en gecremeerde resten van zeker 20 personen. Ook zijn honderden resten aangetroffen van aardewerk, glas en metaal. De afgelopen jaren zijn al veel archeologische vondsten gedaan. Uit de ijzertijd werd een nederzetting ontdekt met zes boerderijen en bijgebouwen. Die dateert uit de periode van drie eeuwen v. Chr. Dit relatief hoge gebied is blijkbaar vroeger intensiever bewoond dan we al wisten. Zelfs in de late prehistorie waren hier al ontginningen. De plaats was niet op de verwachtingskaart aangetekend. Het grafveld heeft enkele tientallen grafstructuren: ongeveer 45 ronde of rechthoekige kringgreppels. Samen met de crematieresten lager er ongeveer 70 begravingen. De oorspronkelijke grafheuvels zijn door ontginningen en grondbewerking in later tijd verdwenen. Aan de simpele gebruiksvoorwerpen te zien, kwamen mensen regelmatig bijeen bij plechtigheden of bezoeken aan het grafveld.

• *Bron: ED, 31-08-2012, Jeroen van Sambeeck*

24

HUISVESTING GEZOCHT

Heemkundekring De Vonder in Asten-Someren hoopt op een eigen honk in het Klok- en Peelmuseum in Asten. Mocht dat niet lukken, dan zou het leegstaande klooster Bartholomeus een goed alternatief zijn. De kring is al in overleg met de museumdirectie over de mogelijkheden van een standplaats. Dat zou wellicht in het museum kunnen zijn of een ruimte op het terrein die de heemkundekring kan vullen met specifiek Astens materiaal. De oorspronkelijke optie, renovatie van een pand aan het Koningsplein, komt te vervallen. De gemeente zou het willen laten slopen en de Rijksdienst heeft geen bezwaren. De Vonder is al gevestigd aan de Molenstraat in Someren, maar zoekt extra huisvesting in Asten omdat daar veel mensen zijn die oude spullen bezitten.

• *Bron: ED, 17-08-2012, Irene van de Ven*

EIGEN 'LEESPLANGESKE' VOOR OUD-GASTEL

Veel dorpen en steden hadden ze al, maar nu heeft ook Oud Gastel een eigen leesplankje. Een 'niesel' is een schoenveter, een 'zurrug' is een gemakkelijke stoel, een 'piekeloo' is een ijsje, een 'platter' een paardenbloem en 'paosblomme' zijn narcissen.

Samen met de leerlingen van de Joannesschool werd het nieuwe Oud Gastels Leesplangeske onthuld. De school vindt het eigen dialect belangrijk. „Omdat we de onze eigen geschiedenis belangrijk vinden. Dat is ons erf-

goed. Ieder jaar bezoeken we een keer museum De Drie Snoeken van de heemkundekring," zegt Peet van Giels van de school.

Het Leesplangeske werd door de kinderen zelf gemaakt. De meeste dialectwoorden werden ingefluisterd door oud leraar Piet Peeters. Hij maakte daarbij gebruik van het Gastels woordenboek van de onlangs overleden Michel de Koning. Tijdens een 'Ot en Sien-dag' werden de dialectwoorden op papier getekend en later door de kinderen op planken geschilderd.

Juf Joke Brand werkte met haar gezin de schilderijen af en plakte alles op een grote leesplank. *(Naar een artikel van Frank Timmers in BNDeStem)*

AARLE-RIXTEL: OUD STRATENPATROON

De plannen voor een nieuwe vierbaansweg dwars door eeuwenoude, landschappelijke natuur zijn heemkundekring Barthold van Heessel oud Aarle-Rixtel een doorn in het oog. Aan de hand van een oude luchtfoto kijken zij terug op de geschiedenis van het dorp. Van oost naar west loopt de Molenstraat, dat is tot op heden de scheiding tussen bebouwde kom en buitengebied. Daardoor is het landschap tussen het dorp en het kanaal in grote lijnen intact gebleven. Die nieuwe weg gaat er straks dwars doorheen. Nog steeds heeft de heemkundekring de plannenmakers van de weg niet kunnen overtuigen. Het 18de eeuws Huize Ter Hurkens heeft een geometrische omgeving bestaande uit rijen verschillende soorten bomen. Het huis zélf hoeft niet weg maar het gebied erom heen wordt helemaal versnipperd. De heemkundekring heeft een goed periodiek overleg met de gemeente Laarbeek, maar hun invloed reikt niet tot in het Bossche provinciehuis dat al vergaande plannen heeft voor een nieuwe weg door het buitengebied.

• *Bron: ED, 17-08-2012, Geert van Elten*

ZORG OM VERLIES VAN MONUMENTEN

De roep om behoud van de gemeentelijk monumentenlijst van Geldrop-Mierlo klinkt luider. Na eerder schriftelijk protest van de lokale heemkundekringen van Kasteel Geldrop en stichting Rondje Geldrop, mengen zich nu ook twee landelijke erfgoedinstanties in de kwestie. Het Cuypersgenootschap en de Bond Heemschut hebben een bezorgde brief gestuurd aan zowel de gemeenteraad als B&W. Het opheffen van de gemeentelijke monumentenlijst lijdt tot aantasting van het onvervangbare gebouwde erfgoed van Geldrop-Mierlo. De gemeenteraad besloot in februari om de lijst op te heffen. Zij beschouwt de bescherming van de monumenten niet als een kerntaak van de gemeente. De bezuiniging levert jaarlijks 17.000 euro op. Een schijntje op de hele begroting. Heemkunde Myerle tekende al in 2011 protest aan. Naast het argument voor behoud van erfgoed is er ook het argument van toerisme. Schrappen van de monumentenlijst betekent dat eigenaren niet meer gebonden zijn aan voorschriften voor restauratie en behoud. Ook de loco-burgemeester vindt persoonlijk dat we zorgvuldiger met ons erf-

goed moeten omgaan. Maar hij is wel verplicht uitvoering te geven aan het raadsbesluit. De bewoners van monumenten hebben al een brief ontvangen waarin de afschaffing wordt meegedeeld. De heemkundekring hoopt dat trotse bewoners bezwaar aantekenen tegen het schrappen van de lijst van 40 panden. "We hebben veel moeite gedaan om een lijst te krijgen en na een paar jaar wordt ie weer afgelast".

• Bron: ED, sept. 2012, Simon Rood

BRABANTSE DAG

Op 26 augustus 2012 viel de regen bij bakken uit de hemel. Maar 's middags, toen de optocht van de Brabantse Dag ging lopen, werd het droog. Daardoor kwam de zorg, besteed aan de wagens, tot zijn recht. Een echte heemkundige zal de Brabantse Dag niet gemist hebben. Onder het thema "Meesterwerken" kwamen onderwerpen van verschillende strekking aan bod, maar allemaal even tot in de puntjes verzorgd. Weverij De Ploeg uit Bergeijk ging met de hoofdprijs strijken. Verder werd een schilderij van Rubens uitgebeeld en Pieter Breughel's beroemde meesterwerk "De Dulle Griet". Dit schilderij gaat over de verschrikkingen van de 80-jarige oorlog maar in Heeze ging het over de opstandige vrouwenbeweging die opkomt tegen de mannenmaatschappij. Interessant waren ook de koorbanken van de Sint Lambertuskerk uit Wouw. Pastoor Wolters had de Duitsers vergeefs gesmeekt om de Lambertuskerk niet op te blazen. Ze joegen hem weg en pakten ook nog zijn fiets af. Hij riep de dorpelingen te hulp en met gevaar voor eigen leven haalden die de koorbanken naar buiten. Zo werd het prachtige houtsnijwerk gespaard. Terwijl ze nog bezig waren gaf de Duitse generaal bevel de boel op te blazen. Net op tijd is iedereen ontsnapt.

COLLECTIE SCRYPTION DE DEUR UIT

De collectie van het voormalig museum Scription uit Tilburg is gratis te zien in Den Bosch. De verzameling bevat meer dan duizend oude schrijfmachines, duizend inktstellen en zo'n vijfhonderd vulpenpen. Ze is onder gebracht in De Gruyterfabriek in Den Bosch. De komende anderhalf jaar wordt elk object beoordeeld. Is het Nederlands erfgoed of zit het al in een collectie van een ander museum? Als het waardevol is, bieden we het object aan aan een museale instelling en anders wordt het aan particulieren verkocht. Met de opbrengsten wordt de huur van De Gruyterfabriek betaald. Museum Scription is opgeheven toen de gemeente de subsidie staakte. De collectie is tijdelijk opgeslagen geweest bij de fraters van Tilburg en nu overgedragen aan de Stichting Ontferdgoed. Deze stichting zal de verzameling zorgvuldig ontmantelen. "Het publiek kan zich zo bewust worden van de gevolgen van het huidige cultuurbeleid".

• *Bron: BD, 7-07-2012, Toine van Berkel*

HEEMKUNDEKRINGEN WERKEN SAMEN

Bij de afslag op de weg Eindhoven-Tilburg bij Oirschot, staat een beeldengroep van blijkbaar poepende ingezetenen, genoemd de Vijf Wachters. Naar hen is de stichting de Vijf Wachters genoemd. Dit initiatief kwam van de heemkundekring De heerlijkheid Oirschot en de heemkundekring Den Beerschen Aard. Doel is het ondersteunen van particulieren bij het uitgeven van heemkundige publicaties en andere heemkundige presentaties. Het gaat dan vooral om subsidie, fondsenwerving en advisering. Elk van de heemkundekringen heeft twee bestuursleden als wachter afgestaan, de vijfde wachter is burgemeester Ruud Severijns die de stichting als adviseur bijstaat. Een eerste project dat de stichting voor ogen staat is een DVD met alle bekende toponiemen van Oirschot. En een tweede project een fotoboek over de Beerze.

• *Bron: Oirschots Weekjournaal, 27-06-2012, Rens van Ginneken*

HET UPDATEN VAN DE MONUMENTENLIJST

Bij monumenten denken we vooral aan gebouwen van "ver" voor de oorlog. Maar ook waardevolle panden uit de wederopbouw verdienen bescherming. Dat vinden heemkundekring Tilborch, Erfgoedvereniging Heemschut en de stichting Cuypersgenootschap. Zij gaan de politici overtuigen. Met een fietstocht en een uitvoerige presentatie proberen drie erfgoedorganisaties de lokale politiek te overtuigen dat er minstens tien gebouwen van na de oorlog op de monumentenlijst moeten komen. Op 13 augustus waren de hele gemeenteraad, de wethouders, de ambtenaren en de omgevingscommissies uitgenodigd. Bij de waardevolle panden horen onder meer het stationsgebouw, het kantongerecht en de studentenkerk Maranatha. De gemeente is wel overtuigd van de waarde. Ze heeft er zelf een rapport over laten schrijven in 2006, maar net als andere gemeenten is men niet van plan de gemeen-

telijke monumentenlijst uit te breiden. Ook hier slaan de grote bezuinigingsdoelstellingen het eerst toe bij cultuur.

• *Bron: BD, 6-08-2012, Toine van Berkel*

KELTEN, ROMEINEN EN BRABANDERS

In oktober 2012 heeft de heemkundekring Asten-Someren haar jubileum gevierd met een lezingencyclus, die heel veel succes heeft gehad. Erkende deskundigen lichtten met boeiende verhalen de historie van de regio toe. De cyclus begint in het millennium voor de jaartelling en loopt van de mythische tijd van de Kelten via de hoogstaande cultuur van de Romeinen naar het ontstaan en de bloei van middeleeuws Brabant. Herman Clerinx, de beheerder van het Belgisch Genootschap van Keltische studies en bekend schrijver, lichtte de Kelten toe, volk van Druïden, gevreesde krijgers en een bijna verdwenen taal. Henk Hiddink sprak over 500 jaar Romeinen in onze streek. Hoe ging het wereldrijk om met prachtige kunstuitingen van de Kelten? De Eindhovense stadsarcheoloog Nico Arts brengt met zijn kennis en humor het middeleeuws verleden dichtbij. Gerard Rooijackers, oud-hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, rondde het verhaal af door de lijnen naar het heden door te trekken. Vele gebruiken uit oostelijk Noord-Brabant stammen uit de middeleeuwen.

• *Bron: Trompetter DAS, 12-09-2012-10-10*

28

HAW UT HELEMONDS

In september jl. is in Helmond een dialect 10-daagse vol activiteiten gehouden. Om u een idee te geven: een Helmondse markt met marktkooplui die hun waren in het Helmonds aanprijzen; het Helmondse straattheater, een Hellemondse praathoek op een podium. De gedichtengalerij vond plaats onder het carillonspel van de stadsbeiaardier. De Helmondse sopraan Petra van Veghel had een bijzonder optreden. Ut Hellemonds diktée was natuurlijk onvermijdelijk. De dichterskring Helmond trad op met een poeziemiddag en ook op de t.v. zender Ned. 2 werd aandacht besteed aan het Helmonds dialect. Lezingen in het Helmonds, Un Flauwekultquiz en een Rep-battle hoorden ook bij de activiteiten.

• *Bron: Nieuwsblad Traverse, 5-09-2012*

ENSEMBLES ZIJN OOK MONUMENTEN

Een samenstel van historische huizen langs de lintbebouwing overal in Brabant heeft niet minder waarde dan een monument. Ook deze stads- en dorpsaanzichten zouden beschermd moeten worden. Dat betekent weer een aanslag op het weinige geld dat er beschikbaar is voor monumentenbezitters. Als een gemeente de monumentenkoek niet wil vergroten dan zal die zelfde koek beter verdeelt moeten worden. Theo Cuijpers, voorzitter van Bewonerscomité Korvelseweg, bepleit dit sterk. Tilburg heeft zijn inziens

veel moois ingeleverd, zeker in de tijd van Cees de Sloper (burgemeester Becht). Volgens Cuijpers kun je die niet overal de schuld van geven. De gemeenteraad had zelf voor het verdwijnen van veel fraais gekozen. En de gemeenteraad werd keer op keer door de Tilburgers in dezelfde samenstelling gekozen. "We moeten nu voorkomen dat bestuurders en betrokkenen van vandaag over 50 jaar het verwijt krijgen dat ze niet hebben opgelet en dat zich Cees de Sloper-achtige situaties hebben voor gedaan". De 'Cesen' van nu zijn de projectontwikkelaars en hun bondgenoten zijn de huisjesmelkers. De laatste willen geld verdienen door geen onderhoud te plegen en de eersten willen geld verdienen met nieuwe woonblokken. Bewonerscomité Korvelseweg pleit al jaren voor meer aandacht voor cultuurhistorie. En speciaal voor de linten in de binnenstad. De lintbebouwing, bebouwing langs uitvalswegen, is een kenmerkend iets voor Brabant, aan beide zijden van de grens. Het bijzondere van linten is de variatie: huizen, winkels en bedrijfsgebouwen, groot en klein en uit verschillende periodes. Maar soms is als bij toeval een sfeer, functie en schaalgrootte ontstaan die gewaardeerd wordt als een waardevolle leefomgeving. Bij sloop en herbouw binnen deze linten zou aandacht moeten zijn voor de eenheid in het straatbeeld. Ook nieuwbouw kan inspiratie opdoen aan de omgeving. Tot nu toe biedt de gemeente geen bescherming tegen ongewenste sloopplannen. En stelt geen eisen aan nieuwbouw, geïnspireerd door de omgeving. Cuijpers begrijpt dat de gemeente het financieel lastig heeft, maar men kan de lijst met monumenten beter uitbreiden en korten op de bestaande subsidies. Dan hoeven de totale kosten niet hoger te worden. Het waardevolle kwijtraken is meer dan een centenkwestie. Het is onherstelbaar.

• Bron: BD, J.F. naar de gastopinie van Th. Cuijpers

INSTANDHOUDING MONUMENTEN

Vijftig miljoen euro heeft de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed toegekend voor de instandhouding van alle Rijksmonumenten in Nederland. 1635 aanvragen zijn gehonoreerd, waarvan slechts 162 in Noord-Brabant. Dat is dus 10 procent. Eigenaren van molens, kastelen, buitenplaatsen en kerken moeten met deze bijdrage weer zes jaar vooruit. Zo blijven monumentale waarden behouden en worden dure restauraties in de toekomst voorkomen. Preventie is het doel van de subsidieregeling. Vanwege het grote aantal aanvragen heeft de staatssecretaris de maximale studiebedragen voor 2012 verlaagd. Hij stelde ook prioriteiten. Eigenaren die in 2006 een zesjarig instandhoudingsplan ingediend hebben en subsidie ontvingen, krijgen voorrang. Zo wordt de structurele zorg voor het monument voortgezet. Brim-aanvragen die in 2011 buiten de boot vielen hebben ook een streepje voor. De meeste aanvragen gelden voor molens en kerken. Vaak gaat het om kleine werkzaamheden zoals herstel dak- en schilderwerk. Onder de 630 molens zitten die in Deurne en Liessel. Onder de 550 kerken de Nederlands

Hervormde kerk in Heeze. Kasteel Heeze krijgt voor parkaanleg en behoud van de ijskelder 86.000 euro. In 2013 is naar verwachting iets minder beschikbaar: 48,5 miljoen euro. De criteria worden bekend in oktober. www.cultureelerfgoed.nl.

• Bron: *Trompetter DAS*, 25-07-2012

HOI WINT 'HISTORISCHE ERFGOEDMETERS'

Het historisch erfgoed in Hilvarenbeek is beschermd. De diepte en de breedte tot waar gegraven mag worden in de Beekse grond, ligt definitief vast voor verschillende categorieën, met de historische kern van Hilvarenbeek als belangrijkste categorie. In het nieuwe vastgelegde archeologiebeleid mag onder meer in die historische kernen tot op 40 centimeter gegraven worden. Wordt de kuil dieper, dan zal er eerst een archeologisch onderzoek plaatsvinden. Daarmee kwam het college de gemeenteraad al 10 centimeter tegemoet. Maar HOI was nog niet tevreden. Niet alleen de diepte, ook de oppervlakte moest kleiner. Halveren naar 50 vierkante meter per onderzoekvrijstelling. Een meerderheid van de raad nam dit nieuwe beleid aan.

• Bron: *BD*, 24-09-2012

HASSELTSE KAPEL

De Hasseltse kapel in Tilburg werd 40 jaar geleden gerestaureerd. Dat werd 15 oktober jl. gevierd met een kaarsjesprocessie, een tentoonstelling, concerten en een Mis. De kapel dateert uit de 16de eeuw. In 1972 werd het grondig gerestaureerd en ingezegend door bisschop Bluysen. De vriendenstichting van de kapel moet overigens na 40 jaar opnieuw op zoek naar fondsen. De lekkende vloerverwarming moet worden vervangen en de dakbedekking moet worden aangepakt. De totale kosten gaan 100.000 euro bedragen.

• Bron: *BD*, 2-10-2012

WINKEL-WOONHUIS ALS MONUMENT

Je moet soms naar boven kijken, want beneden moet een winkel aan de 'smaak' van de moderne tijd voldoen. Maar wie met opgeheven hoofd loopt kan zelfs in Tilburg wondermooie bovenwoningen zien.

De smalle winkels uit 1909 op de Markt waren zo gebouwd vanwege de sterk gestegen grondprijis. Als ensemble vormen ze een van de mooiste gevelwanden van Tilburg. De linkerpanden zijn ontworpen door Jos Donders: ze hebben een merkwaardige hoogtewerking. Per verdieping worden de ramen kleiner en liggen ze dieper in de gevel. Daardoor lijken de panden hoger dan dat ze zijn. In het houtwerk zijn Art Nouveau motieven verwerkt (113). Het rechterpand, nummer 115, is door F. de Beer ontworpen als een regionale variant van Art Nouveau. Het is een Rijksmonument. Daarnaast was de verdwenen gevel van P. de Gruyter.

• *Bron: Stadsnieuws, augustus 2012*

AFSCHAFFING WELSTAND

Onder voorbehoud van goedkeuring door de Gemeenteraad hebben B&W van Oisterwijk besloten om hun gemeente welstandsvrij te maken. De Commissie Monumenten mag bouw- en verbouwplannen alleen nog maar beoordelen aan de hand van het magere cultuurbeleid. Daar zijn alleen maar beschermde dorpsgezichten en monumenten beschermd. Is deze deregulering een vloek of een zegen? Het speelt op meer plaatsen. Er zullen geen nieuwe monumenten meer bijkomen, 40 jaar monumentenbeleid wordt onderuit gehaald. Maar het voordeel is dat je er net zo vrij mag bouwen als in België. En dat je je niets van je omgeving aan hoeft te trekken. Teveel bemoeienis is niet goed maar té weinig ook niet.

Ook in Haaren is de welstandsbeoordeling afgeschaft. Noud Smits, voorzitter van heemkundekring de Kleine Meijerij, reageert furieus "Niet te prui-men, dit voorstel. Verschrikkelijk! En dan te weten dat men Oisterwijk wil promoten met het dorpsgezicht en de monumenten". Hij kondigt een bezwaarschrift aan. De afschaffing gaat ervan uit dat elk huis door een goede, beëdigde architect wordt gebouwd. En daarom uitstraling bezit.

• *Bron: BD, 23-08-2012, Piet Jacobs.*

VARKENSHUIS WROET NAAR DRAAGVLAK

Het kunstproject Varkenshuis kan tot nu toe in Tilburg nergens terecht. Nu heeft ook de wijk Zorgvliet ze afgewezen. Het kunstproject gaat over saamhorigheid en het nadenken over voedsel. De bedoeling is dat een bepaalde wijk in Tilburg een jaar lang zorg draagt voor twee varkens. Maar het project mEATING slaat niet aan. Ondanks dat een bekende kunstenares als Tineke Schuurmans, het Regionaal Archief en het Stadsmuseum hun steentjes bijdragen. Mensen vrezen voor vandalisme, ziektes en schade door losgebroken varkens. Toch raakt het idee van varkens tussen de mensen aan de geschiedenis van Tilburg. Cultuurhistorische waarde, als buurtgenoten hulpboer worden?

• *Bron: BD, 15-08-2012, Bas Vermeer*

foto voorzijde (JB) en hierboven (TS): Brabants Heem kaderdagen 2012

Brabants Heem wil de ondersteunende organisatie zijn voor 125 zelfstandige, Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking. Brabants Heem: van vrijwilligers voor vrijwilligers.

Parallele artikelen in de website: www.brabantsheem.nl

Uitgave: Brabants Heem

Redactie: Jan Franken, Philo Ijpelaar

Foto's: Redactie, Theo Cuijpers, Michiel Govers, Ties Steehouwer, Jac. Biemans, Jef van Tilburg.

Ontwerp en Drukwerk: **Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong**
Baarle-Nassau

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden wordt verzocht contact op te nemen.